

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливе завдання, яке постало нині перед системою вищої освіти України, полягає в підвищенні рівня ефективності навчання студентів. Впроваджуючи нові знання, педагоги потребують забезпечення їх новими технологіями. Без знань інформаційно-комунікаційних технологій, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, володіти й оперувати інформацією неможливо стати сучасним спеціалістом, котрий володіє своєю професією. Впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес вищих навчальних закладів дозволяє підвищити якість знань, посилити мотиваційний аспект, а на цій основі і пізнавальний інтерес у студентів до підвищення рівня фахової підготовки.

Інноваційні технології в освіті – це, насамперед, інформаційні й комунікаційні технології, нерозривно пов'язані із застосуванням комп'ютеризованого навчання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній вітчизняній науці досліджуються різні аспекти компетентнісного підходу: застосування до організації навчальної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парашенко та ін.); психологічна компетентність вчителя, викладача (Н. Кузьміна, О. Полуніна, В. Рибалка, В. Саюк, Х. Шарапенко та ін.) тощо.

Проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес досліджувалась у працях Б. Бєседіна, А. Веліховської, М. Голованя, Ю. Горошка, В. Дровозюк, М. Жалдака, Т. Зайцевої, В. Клочка, Н. Кульчицької, К. Ламонової, Ю. Лотюк, Н. Морзе, А. Олійника, К. Осенкова, А. Пенькова та інших учених.

Дидактичні та психологічні аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій навчання знайшли відображення також у працях В. Безпалька, О. Гокунь, В. Ляудіс, Ю. Машбиця, А. Пишкала, І. Синельник, С. Смирнова, О. Співаковського та інших дослідників.

Застосування у педагогіці нових інформаційних технологій розглядали у своїх дослідженнях В. Безпалько, А. Нісімчук, І. Підласий, О. Шиян та інші.

Однак, недостатньо уваги приділяється застосуванню комп'ютерів у вивченні іноземної мови з метою розвитку навичок комунікативної компетенції.

Мета цієї статті – розглянути процес формування ключових компетентностей на заняттях з іноземної мови за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система освіти сучасного суспільства покликана розв'язати принципово нову глобальну проблему - підготувати людину до життя і діяльності в зовсім нових для неї умовах інформаційного світу.

Однак, аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури свідчить про те, що

в науковому просторі існує проблема визначення понять «компетентність» та «компетенція». Деякі науковці чітко розмежують ці поняття, інші ж, навпаки, вважають їх синонімами. Ми ж схильні поділяти думки вчених, які розрізняють ці поняття.

Так, у «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи», а «компетентний» – такий, «1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний; повновладний» [5, с.874].

Аналогічне трактування наводить і тлумачний словник російської мови, де під *компетенцією* розуміють «коло питань, явищ, в яких дана особа авторитетна, має досвід, знання; коло повноважень, галузь належних для виконання ким-небудь питань, явищ», а слово *компетентний* визначають як «обізнаний, визнаний знавець з певного питання; який володіє компетенцією, повноправний» [9, с.358].

Так, російський педагог А. Хуторський, який досліджує проблему впровадження компетентнісного підходу в загальноосвітніх навчальних закладах, розрізняє поняття «компетентність» та «компетенція». На його думку, *компетенція* включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знання, вміння, навички, засоби діяльності), яка є заданою щодо певного обсягу предметів і процесів, та необхідною для якісної продуктивної діяльності, а *компетентність* – це володіння відповідною компетенцією, яка включає особистісне ставлення людини до неї та предмету діяльності [10].

Російський психолог І. Зимня, також розмежує ці поняття, зазначаючи, що *компетенція* – це потенційна якість особистості, а *компетентність* – актуальна, формуюча особистісна якість, іншими словами, це – актуалізація компетенції, комплексу компетенцій, які визначають зміст компетентності [20].

Таким чином, ключові слова дають нам змогу зробити висновки, що досліджувані нами поняття «компетенція», «компетентність» не є тотожними за значенням. *Компетенція*, на нашу думку, є дещо вужчим поняттям щодо *компетентності*. Як бачимо, у визначенні компетенції науковці роблять акцент на зовнішніх характеристиках, які є заданими до особистості та її діяльності. Компетентність ж навпаки є якісною характеристикою особистості, наявність якої дозволяє особистості не тільки знати, уміти, а й ефективно діяти у тій чи іншій ситуації.

Впровадження досліджуваних понять у науковий обіг є досить тривалим процесом, який ускладнюється не тільки різноманітністю їх визначень, але й чималою кількістю міркувань щодо того, якими ж компетенціями/компетентностями має володіти учень, студент, фахівець. Часто використовуються такі характеристики компетенції/компетентності як «ключові», «базові», «загальні», «основні», «професійні» тощо.

Важливою стає проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій під час формування і розвитку ключових компетентностей.

Ключові компетентності - це здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурнодоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи актуальні індивідуальні та соціальні проблеми.

О. Пометун визначає основні ознаки ключових компетентностей:

- поліфункціональність: дають можливість вирішувати різноманітні проблеми в різних царинах особистого й суспільного життя;
- надпредметність і міждисциплінарність: застосовні не тільки у школі, а й в інших галузях життєдіяльності;
- багатовимірність: охоплюють знання, розумові процеси, інтелектуальні, навчальні та практичні вміння, творчі здібності, стратегії, технології, процедури, емоції, оцінку тощо;
- забезпечують широку сферу розвитку особистості - її логічного, творчого та критичного мислення, самопізнання, самовизначення, самооцінки, самовиховання та ін [6].

Ми визначаємо три основні галузі компетентностей, що можуть відповідати перелікам ключових компетентностей:

1. Соціальні (пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості): здатність до співробітництва, вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, навички взаєморозуміння, комунікативні навички, мобільність, вміння визначати ролі в суспільстві тощо.

2. Мотиваційні (пов'язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості): здатність до навчання, винахідливість, уміння досягати успіху в житті, інтереси та внутрішня мотивація, особисті практичні здібності, вміння робити власний вибір.

3. Функціональні компетентності (пов'язані зі сферою знань, умінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом): лінгвістична компетентність, технічна та наукова компетентність, уміння оперувати знаннями в житті та навчанні, вміння використовувати ІКТ тощо.

У навчанні іноземних мов можна виділити два основних застосування засобів ІКТ: як об'єкт вивчення та як засіб забезпечення навчальної діяльності на різних етапах заняття. Це набуття (засвоєння) нових знань, повторення (формування нових умінь, навичок), закріплення (застосування вмінь, навичок), використання на практиці (узагальнення, систематизація вмінь, навичок; перевірка, визначення рівня навчальних досягнень, корекція знань, умінь, навичок).

Методика використання комп'ютерів у навчанні ІМ є перспективним напрямком [1, 3, 4, 8, 11]. Традиційні форми контролю навчальної діяльності – письмова контрольна робота, усне опитування, диктант, твір, переказ та іспит – недостатньо об'єктивні, точні та оперативні. Комп'ютеризоване

навчання ІМ дозволяє контролювати навчальну діяльність студента з високою точністю і об'єктивністю, здійснюючи постійний зворотний зв'язок.

Нові мультимедійні засоби, в яких використовується аудіо-візуальний формат, надають такі можливості, які традиційні підручники надати не можуть.

Н.Ротмістров вважає, що нові комп'ютерні технології дозволяють підійти до перетворення ІКТ у сильний засіб освіти, в якому змодельовані всі аспекти процесу навчання – від методичного до презентаційного [7, с.89].

Наявність таких засобів дає викладачам можливість планувати такі види діяльності, які вносять елемент зацікавленості в навчальний процес. Вони дозволяють створити активне кероване комунікативне середовище, у якому здійснюється навчання. Взаємодія студента з комп'ютером, таким чином, із простого обміну інформацією або виконання команд перетворюється на багатогранну діяльність у цьому середовищі, завдяки чому перед студентом відкриваються дійсно необмежені можливості [11].

Комп'ютеризоване навчання іноземних мов (КНІМ) має цілий ряд переваг [3]: варіативність застосування на різних етапах навчання; можливість застосування на будь-якому етапі роботи на практичному занятті; навчальний матеріал краще сприймається і легше запам'ятовується студентами; економне використання навчального часу; індивідуалізація навчання, визначення глибини і послідовності засвоєння, темпу роботи; реєстрація даних про студента; збір та обробка статистичних даних про індивідуальну навчальну діяльність студентів; скорочення видів роботи, що втомлюють студента; використання різних аудіовізуальних засобів навчання (графіки, звуку) для збагачення і мотивації навчання, наочного та динамічного подання матеріалу; розгалуження послідовності навчання на основі аналізу помилок студента; адаптація існуючих навчальних матеріалів до комп'ютеризованих умов навчання; створення комфортного середовища навчання; впровадження експериментальних досліджень; активізація навчальної діяльності студента; інтенсифікація навчання та підвищення рівня мотивації; формування самооцінки студентів та створення умов для самостійної роботи.

Усі перелічені переваги комп'ютерної форми навчання допомагають вирішити основне завдання мовної освіти – формування в студентів ключових компетенцій.

Сучасні КІТ ІМ можуть широко використовуватися для ознайомлення студентів з новим мовним матеріалом, новими зразками, на етапі тренування та застосування знань, навичок і вмінь. За їх допомогою студенти мають можливість виконувати такі види навчальної діяльності: тренувати правопис; вивчати лексичний матеріал; удосконалювати розуміння аудіотексту; розвивати техніку читання; вивчати граматику; навчатися писемного мовлення; тренувати вимову.

Мультимедійні засоби дозволяють задіяти майже всі органи чуття студентів, поєднуючи друкований текст, графічне зображення, рухоме відео, статичні фотографії та аудіозапис, створюючи «віртуальну реальність»

справжнього спілкування. Доведено, що застосування мультимедійних матеріалів та комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30-40 відсотків. Однак М. Варшауер [12, с. 1-14] зазначає, що не дивлячись на всі переваги, гіпермедійні засоби значно не вплинули на викладання іноземних мов. Дійсно, більшість мультимедійних програмних засобів створюються комерційними розробниками, які не завжди створюють програми, що базуються на існуючій термінології оволодіння другою мовою. Гарний програмний засіб повинен реагувати на «слабкі місця» користувача і обирати стратегію, яка б дозволила подолати цю «слабкість», включаючи повторення, перефразування, уповільнення темпу, виправлення чи посилення студента до довідкової інформації.

Іншим інтегративним КНІМ є Інтернет, який дає студентам доступ до інформації, включаючи аудіювання, читання і письмо. Студенти можуть працювати в комунікативному середовищі в реальному часі або вибрати засоби, які дадуть їм змогу створити і перевірити повідомлення; зайти на форум і поспілкуватись з одним або декількома співбесідниками. Електронна пошта дозволяє студентам підтримувати зв'язки з носіями мови, спонукає їх до діалогу з ними.

В останні роки у торговій мережі поряд з підручниками, посібниками та зошитами з'явилося чимало АНК, словників та енциклопедій, які можна використовувати для вивчення англійської мови. Програмне забезпечення для вивчення англійської мови розробляється досить інтенсивно. Вже існує велика кількість різноманітних програм і курсів, які підтримують комп'ютерне вивчення англійської мови. Усе існуюче програмне забезпечення можна поділити на такі види: комп'ютерні словники, електронні енциклопедії, програми комп'ютерного перекладу, автоматизовані навчальні курси з англійської мови, комп'ютерні мовні ігри, автоматизовані тестові системи.

Оскільки існуючі наукові літературні джерела розглядають застосування інформаційно-педагогічних технологій як такі, які застосовуються в основному в електронно-дидактичному виді, то відповідно слід визначити наступні основні електронно-дидактичними функції АНК ІМ:

- наочність (забезпечення формування уявлень і понять),
- інформативність (засоби освіти є безпосередніми джерелами знань, тобто носіями певної інформації),
- компенсаторність (забезпечення досягнення мети з найменшими витратами сил та часу),
- адаптивність (підтримування сприятливих умов протікання процесу навчання, послідовність знань),
- інтегративність (можливість розглядати об'єкт чи явище як частину і як ціле),
- інструментальність (забезпечення певних видів діяльності, дій та операцій і досягнення методичної цілі),

- мотиваційність (формування зовнішньої стійкої мотивації учбової діяльності).

Виходячи з вищеназваного, можна сформулювати основні методичні та дидактичні вимоги до ІКТ для навчання англійської мови [3]:

- структура навчальних комп'ютерних програм;
- відповідність основним дидактичним принципам навчання: свідомості, активності, комунікативності, індивідуалізації та інтенсифікації;
- довговічність (порівняно з іншими носіями аудіо- та відео інформації);
- використання техніко-дидактичних можливостей комп'ютера: кольору, графіки, звуку, анімації, функціональних шумів, ін.;
- використання мовних ігор;
- організація постійного розгалуженого зворотнього зв'язку зі студентом у процесі виконання комп'ютерних вправ;
- спрямованість на ліквідацію та запобігання типових помилок;
- використання явного та неявного оцінювання результатів роботи студента з курсом;
- оформлення курсу, доступність, цікавість, ефективність.

Існують певні проблеми щодо застосування КНІМ, які є загальними для багатьох ВНЗ України. Це, насамперед, недостатня матеріально-технічна база, яка не дозволяє повномасштабно використовувати ПК для вивчення іноземних мов, недостатнє програмне забезпечення, відсутність забезпеченістю відповідними науково-методичними засобами, необхідними для організації самостійної роботи студентів, обмеженість доступу до Інтернету. Однак комп'ютеризація навчання іноземній мові вже почалася і успішно розвивається.

Висновки з дослідження. Отже, КНІМ з використанням мультимедійних програм значно розширює та урізноманітнює програму вивчення іноземних мов у ВНЗі, надає доступ до різноманітних автентичних матеріалів (комп'ютерне подання мовного матеріалу на основі художньої літератури, статей, матеріалів інформаційних сайтів; робота зі словником, ін.), зацікавлює студентів до вивчення іноземних мов, розширює мотивацію студентів до навчання, надаючи їм можливість працювати над мовою у зручному для них темпі, сприяючи, таким чином, індивідуалізації навчання та ефективному оволодінню іноземною мовою.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій до навчального процесу неминуче потребує створення й використання нових педагогічних технологій навчання, які повинні будуватися на основі психолого-педагогічних і дидактичних принципів, тому **актуальними напрямками подальшої розробки даної проблеми є визначення цих принципів та їх теоретичне обґрунтування.**

Посилання:

1. Гаєвський А. Справочник по програмним продуктам / А.Гаєвський, О.Леонтєв – К: Діа Тайп, 1998. – с.187-192.
2. Зимняя И.А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (теоретико-методологический подход) / Зимняя И.А // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 21–26.
3. Кужель О.М. Використання персонального комп'ютера у вивченні іноземних мов / О.М.Кужель, Т.І. Коваль // Нові інформаційні технології навчання в навчальних закладах України: Науково-методичний збірник, вип. 8: Педагогіка/Редкол.: І.І.Мархель (гол.ред.) та ін. – Одеса:Друк, 2001. – 242 с.
4. Нилов О. Английский без репетитора / О.Нилов //Компьютерное обозрение. – 1997. - №27 – с. 35-38.
5. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / [уклад. Яременко В.В., Сліпушко О.М.]. – К.: Аконтіт, 2006. – Т. 1. – 926 с.
6. Пометун. О.І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти / О.І. Пометун // Рідна школа. – 2005. – Січень. – С. 65 – 69.
7. Ротмистров Н.Д. Мультимедиа в образовании / Н.Д. Ротмистров // Информатика и образование. – 1994. – №4.– с.89-96.
8. Сердюков П.І. Технологія розробки комп'ютерних програм з іноземних мов / П.І. Сердюков. – К: Ленвіт, 2996. – 111 с.
9. Ушаков Н.Д. Толковый словарь современного русского языка / [под ред. Татьянченко Н.Ф.]. – М.: Альта-Пресс, 2005. – 1216 с.
10. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А.В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. – Режим доступа к журн.: <http://eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.
11. Gavalis B. Computers and the EFL Class: Their Advantages and Possible Outcome. English Teaching Forum, Vol. 35, №4, 1998. – 64с.
12. Warshauer M. Computer Learning Networks and Student Empowerment.//System, №24, 1996. – с. 1-14.

**Професійне ставлення особистості: проблеми і перспективи.
Хмельницький національний університет.Х.,2011 – С. 358 - 372**